

BRANISLAVA SUŠNIK : *UNA VISION SOCIO-ANTROPOLOGICA DEL PARAGUAY DEL SIGLO XVIII*. Ed. del Museo Etnográfico Andrés Barbero, Asunción 1991, Pp. 143.

: *UNA VISION SOCIO-ANTROPOLOGICA DEL PARAGUAY DEL SIGLO XIX*. Ed. del Museo Etnográfico Andrés Barbero, Asunción 1992, Pp. 228.

: *UNA VISION SOCIO-ANTROPOLOGICA DEL PARAGUAY. XVI - 1/2 XVII*. Ed. del Museo Etnográfico Andrés Barbero, Asunción 1993, Pp. 149.

320 Od l. 1990 nastaja delo, ki želi prikazati družbene in antropološke procese od prve kolonizacije Paragvaja do današnjih dni. Avtorica dr. Branislava Sušnikova, Slovenka, je vse svoje znanstveno delo posvetila Paragvaju, svoji drugi domovini. Doslej so izšli trije deli, tisti, ki pokriva najstarejše obdobje (16. in 17. st.) je bil izdan letos; med 1990 in 1991 je izšel del, ki se nanaša na 18 st., l. 1992 je izšel 1. del pregleda 19. st. Vse tri publikacije so del izdajateljskega programa Etnografskega muzeja, ki nosi ime po mecenu dr. Andrésu Barberu (1877-1951). Ta zdravnik in veleposestnik je osnoval bogato zbirko arheoloških in etnoloških predmetov, ki je pozneje prerasla v muzej, katerega pa je strokovno vodil nemški antropolog prof. Max Schmidt. Po njegovi smrti l. 1946 je dr. Barbero iskal novega strokovnjaka, da bi nadaljeval začeto delo. Preko slovenskih šolskih sester, ki so delovale v Paragvaju (dr. Barbero je bil ustanovitelj številnih zdravstvenih organizacij, nekatere teh so vodile prav slovenske šolske sestre), je zvedel za dr. Branko Sušnikovo, ki je bivala v Argentini od 27. aprila 1947. V to deželo je prispela skupaj z nekaj tisočimi Slovenci, političnimi begunci po 2. svetovni vojni. Dr. Sušnikova je že nekaj časa delovala v indijanskem misijonu Laishi, v provinci Formosi, kjer se je naučila jezik Toba. Do Asuncióna v Paragvaju ni daleč in tako je dr. Sušnikova prispela v novo domovino 10. marca 1951. Mlada znanstvenica, rojena je bila v Medvodah 28. marca 1920., je prihajala s temeljitim znanjem zgodovine in predzgodovine ter etnografije in arheologije. Po klasični gimnaziji v Ljubljani je študirala zgodovino na ljubljanski univerzi (1937-1941), kjer je tudi dokončala vrsto specialističnih seminarjev: evropske in azijske predzgodovine, bosanske etnologije, arheologije Emone ter na Teološki fakulteti seminarje biblijske kulture in jezikov. Na Dunaju je doktorirala l. 1942 pri antropologu dr. Willhelmu Schmidtu. Nadaljevala je študij v Rimu na dveh ustanovah: na Institutu Pontificio Biblico ter na Institutu Orientale. Prav posebej se je ukvarjala s kulturami Bližnjega vzhoda ter s klinopisnimi tablicami. V Rimu je vzdrževala stike s patrom Prešernom ter s šolskimi sestrami. Po končani vojni se je pridružila beguncem ter odšla na Koroško in odtod ponovno v Rim. Tukaj jo je lazarist Ladislav Lenček navduševal za misijone na Daljnem vzhodu, toda raje je odšla v Južno Ameriko. V Buenos Airesu je stopila v stik z Etnografskim muzejem Filozofske fakultete, sam nestor stroke, prof. Imbelloni (proti kateremu je Janez Benigar napisal kritično delo *El problema del hombre americano*, Bahía Blanca, 1928) jo je povabil, naj sodeluje z njimi, toda vleklo jo je na teren. Kmalu po njenem prihodu v Paragvaj je dr. Barbero umrl, z njegovo bogato zapuščino so osnovali fundacijo La Piedad, ki je prevzela financiranje muzeja ter druge ustanove, med njimi celo Znanstvenega inštituta Paragvaja, ki deluje kot akademija. Dr. Sušnikova je že leta njegova članica. Fundacija je tudi financirala gradnjo muzeja in knjižnice, delo je vodila dr. Sušnikova od samega načrtovanja. Tudi njeno sistematično terensko raziskovalno delo ter objave rezultatov je prevzela fundacija. Dolžnost dr. Sušnikove je, da vsako leto izda vsaj eno knjižno delo. Sodeč po priloženi bibliografiji se tega več kot drži. Od l. 1953 je vključena tudi v univerzitetno predavateljsko delo, najprej v različnih seminarjih, od l.

1961 pa je vodila stolico za Ameriško arheologijo in etnologijo na Državni univerzi. Po 20. letih predavanj je zaključila profesorsko kariero.

Njeno temeljno delo *El indio colonial del Paraguay*, v več zvezkih, je začelo izhajati l. 1965, to je tudi prvo delo, ki ga je v redni izmenjavi med znanstvenimi inštitucijami poslala v Slovenijo, na SAZU. L. 1978 je začela novo serijo *Los Aborígenes del Paraguay*, v kateri obravnava celotne etnozgodovine Paragvaja, z vsemi plemeni, ki sestavljajo to antropološko tako bogato področje. Skozi leta je vzpostavila učinkovito mrežo raziskovalcev ter sodelovala z drugimi inštitucijami. Za novo serijo, o družbeni-antropološki viziji od kolonijalne dobe do 20. st., je pregledala vse pomembnejše arhive v Južni Ameriki. Ko mi je lani, v juliju, pripovedovala o tem zadnjem delu, je povedala, da se je skoraj bala opisati svoje poglede na Paragvaj novejšega časa, saj je vendarle tujka. Zato knjige nosijo naslov »vizija«, torej osebni pogled na preteklo stvarnost. V uvodu prvega dela je pojasnila: »V pričujoči študiji nimam namena iskati zgodovinske, ekonomske ali socialne 'definicije' Paragvaja v 18. stoletju, kar bi zahtevalo drugačno analitično metodologijo in interpretacijo. Skušam samo skicirati družbeno-ekonomske razmere v 18. stoletju, ki so pogojevale življenje naroda skozi kulturne in adaptacijske norme in s prevzetimi načini, da bi izrazili socio-kulturno reakcijo pred normami naše province kot enoto družbenopolitičnega značaja.« Njene študije antropološkega značaja so izhajale že od l. 1982, ko je npr. izšla knjiga o *Vlogi Indijancev v izoblikovanju Paragvaja*. V Antropološki reviji sta že l. 1981 in 1982 izšli študiji o medetničnih odnosih v kolonijalni dobi ter o družbeno-kulturni realnosti indijanskih skupnosti v istem času. V ocenjevanih treh knjigah gre torej za sintezo avtoričine vizije preteklosti Paragvaja, za interpretacijo vseh elementov v družbi, ki so pripeljali do sodobnega Paragvaja.

Knjiga, ki obravnava prvo obdobje, začenja z oblikovanjem prve špansko-guaranijske kolonije v l. 1537. Po več potovanjih, ki so imela kot poglavitni cilj raziskovanje Srebrne reke (Rio de la Plata), sosednjih teritorij (Današnje Argentine in Urugvaj) ter porečje reke Paraná s pritoki Paragvaj, Pilcomayo, Urugvaj idr., je prišlo do prve prave kolonije. Z nastankom mesta Asunción v l. 1537 (ustanovila sta ga Juan de Salazar in Gonzalo de Mendoza) sta bila postavljena temelj in jedro vse španske kolonizacije v porečju de la Plata. Poglavitna značilnost tega procesa je vloga indijancev Guaraní, miroljubnega ljudstva z bogatim jezikom, ki je danes drugi uradni jezik republike. Iz Asuncióna so odhajali osvajalci tako na jug kot na severo-zahod, proti s srebrom in zlatom bogatemu Perúju. Dr. Sušnikova analizira gospodarske procese ter značilnosti kolonizatorske politike, ki so pripeljali do družbeno-politično zaprtosti province.

Zasleduje naselitvene tokove, tako osvajalne španske na začetku kot tudi kreolske in mestiške pozneje. Indijanci Guaraní so se mešali s Španci dokaj zgodaj, predvsem zaradi pomanjkanja žensk v španskih odpravah. S prihodom prvih žensk pa je nastalo tudi jedro čistih španskih družin, ki so večinoma tudi koncentrirale zemljo v svojih rokah, preko inštitucije »encomienda«. S to besedo, ki pomeni »izročitev«, je bila posamezniku dana zemlja s pripadajočimi indijanskimi delavci; »encomendero«, to je nosilec »encomiende«, je prevzel še odgovornost, da jih bo vzgajal v krščanski veri. Z rastočo mestizacijo (Špansko-Guaraní) ter z nastankom kreolskih družin (»criollos«, to so kreolci, belci, rojeni v Ameriki) se je že orisala struktura Paragvaja v etničnem smislu. Dr. Sušnikova opisuje tudi napade divjih plemen (Chaná, Mbayá idr.), ki so značilna za nadaljno kolonijalno dobo. Z utrditvijo provincijske strukture z vsemi vejami oblasti: sodno, vojaško, guvernerjem ter s Cabildo, to je mestno upravo, se oblikuje enota, ki jo

prebivalci doživljajo kot »provincia-domovina«, to je kot posebno »rodno« enoto. Občutek pripadnosti tej »provinci-domovini« je prišel do izraza predvsem med uporom t.i. »comuneros«, tistih, ki so se borili za lastne socioekonomske privilegije. Upor, ki je bil krvav in dolgotrajen se je končal z zmago kolonijalno centralnih oblasti, toda ostala je močna navezava na lastno zemljo ter zavest o singularnosti te določene province.

V drugi knjigi, v tisti, ki obravnava 18. st., dr. Sušnikova opiše naselitvene tokove ter razdelitev zemlje. Družbena struktura že vključuje vrsto samostojnih in polsamostojnih poklicev. Provinca je ekonomsko temeljila na proizvodnji »yerbe«, tobaka in lesa; govedoreja pa je pokrivala v glavnem domače potrebe ter bila temelj za razslojevanje družbe. Posebna pozornost je posvečena družbeno-etničnemu statusu prebivalcev.

322

Razdelitev zemljišč je pogojevala različne oblike lastnine in najema, hkrati pa so v Paragvaju poznali dve obliki skupinske naselitve: »táva« vasi in redukcije (misijoni) v rokah jezuitov. V prvih (civilna oblast) in v drugih (cerkveni redovi) oblikah je veljalo, da so Indijanci nezmožni polno in odgovorno živeti. Gre za znano teorijo, na katero se je naslanjala vsa kolonijalna struktura osvajalcev. Jezuitski model redukcij bi zaslužil posebno predstavitev, ker predstavlja svojevrstno realizacijo utopičnega »popolnega« mesta z idealno delitvijo dela in odgovornosti. V obeh oblikah skupinskih naselbin so Indijanci tudi kot vojaki branili svojo zemljo, predvsem pred naraščajočo portugalsko nevarnostjo.

Dr. Sušnikova posveča v tej knjigi največ pozornosti naselitveni dinamiki, ki je značilna za to stoletje pred osamosvojitvijo ter psiho-socialni reafirmaciji, brez katere ne bi bilo mogoče začeti poti v samostojno državo.

V knjigi, ki obravnava prvi del 19. stoletja, začne avtorica s pregledom socialnih, političnih in kulturnih idej, z analizo avtentičnih in vsiljenih vrednot družbe. Tako opisuje osamosvojitveni tok, »napredne« usmeritve v kulturi (vpliv severnoameriške ter francoske revolucije), utrditev političnega sistema ter liberalizem, ki postaja vse bolj prevladujoč.

Pri gospodarski strukturi ponovno definira lastninske oblike ter podaja pregled glavnih proizvodov. Pri opisu trgovine pa poudarja cestne in rečne povezave z ostalimi kolonijalnimi središči, ki provinco Paragvaj še vedno pogojujejo in jo označujejo za zaprto enoto. Po izgonu jezuitov ter s propadom redukcij je nastala tudi nova socialna stratifikacija. Civilna oblika »táva« vasi se vedno bolj razvija v navadno naselbino. Avtorica ovrednoti vlogo Indijancev v družbeni strukturi; njihova prisotnost je veliko večja kot v sosednjih enotah, tako v podkraljevini Rio de la Plata kot v Perúju. Paragvaj se nezadržno razvija v zaprto območje, z močno dvojezičnostjo ter oddaljeno od živahnih tokov tako v političnem kot v ekonomskem smislu.

Po izbruhu majske revolucije v Buenos Airesu, to je upora proti metropoli, ki pa je bila okupirana s strani napoleonskih armad, nova kreolska oblast pošlje v Paragvaj »osvoboditveno« vojsko z generalom M. Belgrano na čelu. Dr. Sušnikova odkriva razloge za odpor proti novim idejam z buenosaireškim pridihom, kljub temu, da je bila provinca sama že zrela za osamosvojitvev. Buenosaireško vojsko so odbili in Paragvaj je krenil na samostojno pot, po nekaj letih pa je prevzel popolno oblast dr. Francia, »El Supremo«, ki je vpeljal čudaško mešanico konservatizma in naprednega. Po njegovi smrti je Paragvaj padel pod drugo diktaturo, tokrat v rokah »razsvetljenega« Carlota A. Lópezja, ki je v imenu takratnega liberalizma skušal posodobiti deželo. Tako je npr. povabil evropske tehnike ter zagovarjal prosto plovbo po reki Paraná, edini poti v svet za paragvajsko trgovino. Pri tem je trčil ob argentinskega diktatorja Rosasa, začelo se je dolgotrajno vojskovanje, ki pa je kulminiralo v krvavo vojno proti trojnemu zavezništvu: Braziliji,

Argentini in Urugvaju. To vojno je vodil njegov sin in naslednik maršal Francisco Solano López; končala se je z okupacijo večine teritorija ter z masakriranim prebivalstvom. Praktično vsa moška populacija je bila ubita, propad Paragvaja pa neizbežen.

Dr. Branka Sušnik analizira v tej svoji »viziji« družbene procese ter vrednote in ideje, zanima jo razvoj v antropološkem in psiho-socialnem smislu in ne anekdotični dogodki. Pregled je utemeljen s kopico podatkov, statistik, citatov, ki izhajajo iz vseh pomembnih arhivov za to obdobje. Njen stil je faktični, sama mi je priznala, da ni nikoli zmogla poljubnoznanstvenega dela. Španščina teče gladko, z bogatim besednim zakladom, edini očitni spomin na materinščino je dosledna uporaba velike začetnice pri navajanju narodnosti. (Zanimivo je, da je ta najpogostejša napaka Slovencev, ko se v španščini izražajo pisno.) S prodornostjo tujega opazovalca pa je nanizala vrsto psihofizičnih in socialnih lastnosti Paragvaja in Paragvajcev ter se s tem mogoče najbolj približala k pojasnitvi specifičnega razvoja te, za nas skoraj neznanne dežele Južne Amerike.

Etnografski muzej, ki ga je sama oblikovala ter obogatila s številnimi predmeti pridobljenimi na vsakoletnih terenskih raziskavah, je morda za naše, evropske razmere skromen. Toda videz vara, tako v zbirkah, ki so prikazane v prvem nadstropju stavbe, kot v knjižnici v pritličju leži pravo bogastvo znanja in naporov slovenske znanstvenice, ki je, kot sama pravi, »v Paragvaju našla osebno in znanstveno svobodo«. Dr. Sušnikova se ne ravna po splošnih pravilih, tako, ne glede na to, da je sicer uradno v pokoju, živi naprej s svojim muzejem, vsak dan po 7. uri zjutraj jo boste zaslišali po telefonu ali srečali po zvonjenju. Do 11. ure dela v svojem kabinetu poleg knjižnice. Popoldnevi so namenjeni raziskovalnemu delu v arhivih in drugih ustanovah. V kratkem pričakuje, in mi z njo, dve pomembni knjižni izdaji, eno v Španiji, drugo na Dunaju. Obe sta sintezi njenega dolgoletnega dela; ko sem jo vprašala, ali bi napisala tudi kaj takega za Slovence, je odgovorila pritrdilno. Naša strokovna ter (brez patosa) nacionalna dolžnost je, da ji omogočimo uresničitev tega.

Nova domovina, Paragvaj, je dr. Sušnikovi letos izkazala posebno priznanje za življenjsko delo: 2. aprila letos je predsednik republike gen. Andrés Rodríguez (prvi demokratično izvoljeni predsednik po dolgoletni diktaturi gen. Stroessnerja, oblike oblasti, ki je, žal, tako značilna za Paragvaj) izročil Nacionalno nagrado za znanost, ki jo podeljuje paragvajski Parlament. Slovesnost je potekala v najlepši dvorani predsedniške palače, ki nosi ime López (po obeh, očetu in sinu), v Salónu de la Libertad.

Po posredovanju njene prijazne asistentke Adeline Pusineri smo tudi v Sloveniji zvedeli za to priznanje, sedaj pa nam ostane še, da se seznanimo z vsebino znanstvenega dela dr. Branislave Sušnik.

Irene Mislej

MÖBEL AUS FRANKEN. Oberflächen und Hintergründe (ur. Ingolf Bauer), Bayerisches Nationalmuseum, Hirmer Verlag: München 1991, 405 strani velikega formata, številne črno-bele in barvne fotografije.

Lani je Bayerisches Nationalmuseum iz Münchna izdal obsežno knjigo z naslovom *Pohištvo na Frankovskem*, ki je pravzaprav katalog istoimenske razstave. Münchenski Bavarski nacionalni muzej jo je pripravil v sodelovanju z Germanisches Nationalmuseum v Nürnbergu.